

Biegły w postępowaniu przygotowawczym – jego rola w procesie wykrywczym na przykładzie sprawy o zabójstwo sprzed 26 lat

Anna Kamińska¹

¹ Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu, anna.kaminska@interia.eu

Streszczenie

Artykuł stanowi studium przypadku – sprawy o zabójstwo, które nie zostało wykryte przez ponad 26 lat. W jego treści podkreślono rolę biegłych oraz ich znaczny wpływ na efektywność prowadzenia omawianego postępowania przygotowawczego. Przyjrzenie się sprawie pokazuje, że proces wykrywczy w omawianym przypadku oparty był w głównej mierze na badaniach genetycznych. Nie bez znaczenia okazała się również współpraca policjantów koncentrujących się na pracy operacyjnej i tych, którzy zajmują się pracą dochodzeniowo-śledczą, wymiana wiedzy i doświadczeń, a także umiejętność obiektywnego, ponownego spojrzenia na uprzednio zebrane ślady i dowody.

Słowa kluczowe: zabójstwo niewykryte, ślady, biegły, genetyka, postępowanie przygotowawcze

Każde przestępstwo można przyrównać do zjawiska, które ma swoją genezę, dającą się określić w sposób mniej lub bardziej konkretny, i którego wykrycie często przebiega wieloetapowo. Okoliczności zdarzenia są czasem przewidywalne, a czasem zadziwiają i stanowią zagadkę, której nie można rozwikłać przez całe lata. W przypadku przestępstw o znacznym ciężarze gatunkowym ta niemożność ustalenia dokładnych okoliczności, które towarzyszyły ich popełnieniu, nie tylko jest porażką organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, lecz także godzi w społeczne poczucie prawdy i sprawiedliwości. Ustalenie, jak doszło do popełnienia konkretnego przestępstwa, jakie okoliczności mu towarzyszyły, jakie procesy psychiczne były udziałem zarówno pokrzywdzonych (ofiar), jak i sprawców, a zatem poznanie motywu, przebiegu i dokładnego skutku przestępstwa, to wyzwanie dla organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, w tym również dla policjantów zajmujących się z jednej strony pracą procesową, a z drugiej operacyjną. To również zadanie dla wszystkich tych osób i podmiotów, których praca ma ogromne znaczenie dla procesu wykrywczego i dla całego postępowania dowodowego. W toku procesu karnego dokonuje się bowiem pewnej rekonstrukcji zdarzenia, odtwarza pewne zachowania, ustala stan faktyczny i wszystkie okoliczności, które towarzyszyły popełnieniu konkretnego przestępstwa. Jest to możliwe między innymi za sprawą powoływanych biegłych, co zostanie pokazane poniżej. Zasadnicze przesłanie niniejszego artykułu ma jeszcze nieco inny kontekst. Skoncentrowano się bowiem na wykazaniu, jak dużą rolę odgrywają biegli w toku postępowania przygotowawczego, czego ilustracją jest zaprezentowane konkretne postępowanie

przygotowawcze prowadzone w sprawie o zabójstwo sprzed lat. Przy okazji przedstawiono liczne ekspertyzy wykonane w opisywanej sprawie, przy czym wskazano, że w ustaleniu podejrzanego i doprowadzeniu do jego przyznania się do popełnienia przestępstwa zasadniczą rolę odegrało badanie z zakresu genetyki sądowej. Dowodzi to, że badania genetyczne obecnie dają możliwość identyfikacji indywidualnej osoby, od której pochodzi ślad biologiczny. Okazuje się bowiem, że postęp w badaniach kryminalistycznych oraz opracowanie nowych metod badawczych sprawiają, iż praca wykrywcza staje się bardziej efektywna. W niektórych przypadkach, tak jak w opisywanej sprawie, postęp w tych badaniach jest warunkiem *sine qua non* ustalenia sprawy. Na szczególnie podkreślenie zasługuje fakt, że to, co nie było możliwe prawie trzy dekady temu, obecnie pozwala na daleko idące ustalenia wykrywcze i dowodowe, między innymi z udziałem wyspecjalizowanych grup policyjnych, które określane są mianem „Archiwum X”.

Niniejszy artykuł oparty jest na analizie akt postępowania przygotowawczego prowadzonego w sprawie o zabójstwo dokonane w 1994 r. Według Apanowicza (2002) metoda analizy wykorzystywana jest w całym procesie badawczym. Szczególne zastosowanie ma ona podczas studiowania literatury i akt głównych postępowań przygotowawczych, na co wskazał Cieślarczyk (2003) i Pytkowski (1981). Przedmiotowa analiza akt pozwala na opisanie rzeczywistej sprawy karnej, która posłużyła omówieniu studium przypadku.

Z uwagi na cel niniejszego artykułu pominięto treści, które są osadzone w teorii prawa karnego procesowego, a które dotyczą podziału dowodów, pojęcia biegłego czy identyfikacji kryminalistycznej. W tym

miejscu należy odesłać do literatury karnoprocesowej, wedle niej bowiem to na podstawie dowodów dokonuje się wiążących ustaleń w procesie; podkreślają to między innymi Wiliński (2020), Waltoś (2005) oraz Grzegorzczak i Tylman (2009). Podziały dowodów uwidocznione są między innymi u Wilińskiego (2020), Daszkiewicz (2001) czy Waltosia (2005). Klasyfikacja dowodów wskazana jest w sposób wyczerpujący przez Kmiećka i in. (2005) i Grzeszczyka (2005).

Znaczenie opinii biegłych we współczesnym procesie karnym jest niepodważalne. W praktyce stanowią one często podstawowy materiał dla dokonywania przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości ustaleń, a uczestnictwo biegłych zarówno w prowadzonych postępowaniach przygotowawczych, jak i w całym procesie karnym stało się pewnym standardem.

Współczesny proces karny w konsekwencji szybkiego postępu cywilizacyjnego oraz pogłębiającej się specjalizacji w nauce staje się bardziej skomplikowany. Rodzi to potrzebę częstszego korzystania przez organy procesowe z wysoko kwalifikowanych biegłych.

Opracowywane są coraz nowsze i coraz bardziej skuteczne metody badań identyfikacyjnych, które mają prowadzić do ustalenia tożsamości jednostki o określonych właściwościach indywidualnych. Jedną z dziedzin szeroko wykorzystywanych w XX w. w tym zakresie jest genetyka sądowa. Doskonale wpisana się ona w praktykę śledczą, a identyfikacja osób związanych z czynem przestępnym na podstawie profilu DNA stała się standardem w prowadzonych postępowaniach. Włodarczyk (2018) podkreśla, że powszechnie wiadomo, iż pozostawione przez sprawcę ślady biologiczne z obecnym w nich DNA są aktualnie najbardziej wartościowym dowodem dla sądu orzekającego w sprawie.

Analizę z badań DNA cechująca ogromna wartość z uwagi na efekt, jaki otrzymujemy po jej zastosowaniu: możliwość dokonania tzw. identyfikacji indywidualnej. Jak wskazuje Hanausek (2009), badania DNA umożliwiają indywidualną identyfikację – określają jeden jedyny egzemplarz na świecie. Czeczot i Tomaszewski (1999) podkreślają, że przyjmuje się, iż identyfikacja kryminalistyczna jest rezultatem procesu badawczego, którego wynikiem jest stwierdzenie przez biegłego zgodności bądź jej braku w odniesieniu do osób, rzeczy i śladów.

Poniżej w sposób szczegółowy opisano, w jaki sposób genetyka sądowa wpisana się w praktykę śledczą prezentowanego postępowania przygotowawczego.

Studium przypadku – wskazanie na rolę biegłych na podstawie analizy akt postępowania przygotowawczego prowadzonego w sprawie o zabójstwo

Opisywane postępowanie było przedmiotem ponownej analizy akt sprawy, podjętej po upływie ponad dwudziestu lat od popełnionej zbrodni zabójstwa przez funkcjonariuszy „Archiwum X” – zespołu w strukturze Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu. Zespół ten zajmuje

się sprawami, w których sprawca nie został wykryty; są to sprawy o znacznym ciężarze gatunkowym. Zaznaczyć należy, że studium przypadku dotyczy zabójstwa kobiety.

Wybór sprawy do zaprezentowania podyktowany został przede wszystkim znacznym ciężarem gatunkowym przestępstwa, tj. zabójstwa, będącego przedmiotem postępowania przygotowawczego. „Życie każdego człowieka niezależnie od wieku, stanu zdrowia, reprezentowanego poziomu wiedzy, kultury, stanu rodzinnego i realnej społecznej przydatności jest wartością naczelną i podlega jednakowej ochronie prawnej” (OSNKW 1989, z. 5–6, poz. 42). Fakt, że przestępstwo zabójstwa pozostaje niewykryte, w szczególny sposób godzi w społeczne poczucie sprawiedliwości, a to, że czyn taki jest niewykryty przez prawie trzy dekady, z pewnością potęguje ów stan. Jeśli finał procesu wykrywczego jest sukcesem, to warto ten sukces zaakcentować między innymi właśnie przez przedstawienie konkretnego postępowania przygotowawczego jak w niniejszym artykule.

Prezentacja konkretnego postępowania przygotowawczego służy wskazaniu, że w przedstawionej sprawie zabójstwa opinie z dziedziny genetyki sądowej przyczyniły się w ogromnym stopniu do wykrycia sprawcy przestępstwa. Warto zwrócić uwagę na fakt, że rozwój tej dziedziny nauki w ostatnich dekadach dał nowe możliwości wykrywcze w sprawach, w których dotąd nie ustalono sprawcy. Postęp w badaniach kryminalistycznych oraz opracowanie nowych metod badawczych spowodowały, że praca wykrywcza stała się bardziej efektywna i owocna, a prezentacja konkretnego postępowania przygotowawczego poniżej jest doskonałym tego przykładem.

Stan faktyczny sprawy

W kwietniu 1994 r. w kompleksie leśnym odkryto zwłoki zaginionej dzień wcześniej młodej kobiety. Ujawnione ciało znajdowało się w pozycji leżącej, twarzą do ziemi, z rękoma ułożonymi nad głową, częściowo pozbawione było ubrania. Na twarzy kobiety zaobserwowano liczne obrażenia, a nadto na jej szyi znajdowały się ślady duszenia. Z uwagi na uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa w przedmiotowej sprawie wszczęto śledztwo.

Sekcja zwłok jako bezpośrednią przyczynę śmierci wskazała udławienie się ofiary piaskiem i liśćmi, które dostały się do tchawicy w czasie wleczenia w głąb lasu. Ofiara miała przecięty pasek spodni oraz górną część rajstop. Zgodnie z opisem oględzin miejsca ujawnienia zwłok ciało kobiety zostało przeciągnięte kilkanaście metrów i porzucone. Głowa pokrzywdzonej była przykryta naciągniętą kurtką. Podczas sekcji zwłok nie ujawniono spermy ani na ciele, ani w ciele pokrzywdzonej, co jednak nie wykluczało motywu seksualnego zabójstwa.

W sprawie zabezpieczono materiał dowodowy w postaci odzieży pokrzywdzonej, ścinków paznokci,

opakowania po kosmetykach, butelki po alkoholu, rękawiczek roboczych, sznurka, niedopałków papierosów, papierków po cukierkach, opakowania dezodorantu oraz kamienia.

Dążenie do wykrycia sprawcy zabójstwa w ramach przedmiotowego postępowania wymagało przeprowadzenia wielu czynności, dokonania ustaleń, które w największej mierze opierały się na pracy biegłych z różnych specjalności, tj. z zakresu biologii, mechanoskopii i psychiatrii.

Badaniom specjalistycznym z zakresu biologii poddano odzież pokrzywdzonej oraz przedmioty zabezpieczone w toku prowadzonego śledztwa. Podkreślić należy, że w latach 90. XX w. w ramach badań z zakresu biologii kryminalistycznej rutynowo stosowano metody serologiczne i enzymatyczne, umożliwiające identyfikację gatunkową i rodzajową śladów biologicznych, charakteryzujące się niską siłą dyskryminacji. Identyfikacja genetyczna oparta na profilowaniu DNA została wdrożona do rutynowej pracy w polskich laboratoriach kryminalistycznych dopiero 10 lat później, na początku XXI w.

W ramach opisywanego postępowania przygotowawczego w charakterze biegłego powołano instytucję – Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu. Wykonana przez LK KWP w Poznaniu ekspertyza kryminalistyczna z dnia 12 maja 1994 r. wskazała, że na zabezpieczonym w sprawie kamieniu ujawniono obecność krwi ludzkiej należącej do układu A(beta) GM (1) (plus), natomiast na kurtce drelichowej szarej ujawniono obecność krwi ludzkiej, a w niej aglutynogen B. Na kurtce aglutynin i cechy GM (1) nie zaobserwowano, a badane zabrudzenie powstało od krwi, w której występuje aglutynogen B. Ponadto w badanych zabrudzeniach znajdujących się na kurtce sztruksowej granatowej i spodniach drelichowych granatowych ujawniono obecność krwi, której przynależności gatunkowej nie ustalono. W badanych zabrudzeniach znajdujących się na lince plecionej nie potwierdzono obecności barwnika krwi.

W kolejnej ekspertyzie, kompleksowej, z dnia 21 lipca 1994 r. w zakresie badań serologicznych i mechanoskopijnych stwierdzono, że w badanych zabrudzeniach znajdujących się na swetrze wełnianym, kurtce oliwkowej, bluzce fioletowej ujawniono obecność krwi ludzkiej, należącej do układu A(beta) GM (1) (plus). W badanych zabrudzeniach znajdujących się na podkoszulce czarnej i szalu brązowym ujawniono obecność krwi ludzkiej, a w niej aglutynogen A i cechę GM (1) (plus). Aglutynin nie ujawniono. Badane zabrudzenia powstały od krwi, w której występuje aglutynogen A i cecha GM (1) (plus). Na majtkach i rajstopach ujawniono obecność krwi ludzkiej, a w niej aglutynogen A. Aglutynin nie badano z uwagi na brak wystarczającej ilości materiału. Cechy GM (1) nie ujawniono; może to wynikać ze zbyt małej ilości materiału do badań lub też niewystępowania tej cechy w krwi znajdującej się w zabrudzeniach. Na spodniach bordowych

i biustonoszu czarnym ujawniono obecność śladowych ilości krwi, której przynależności gatunkowej nie udało się ustalić. Na butach skórzanych, rękawicach roboczych, rękawicy wełnianej i dwóch kawałkach sznurka obecności barwnika krwi nie ujawniono.

W wyniku badań mechanoskopijnych stwierdzono, że pasek spodni i guma rajstop zostały rozcięte, a powstałe rozdzielenie rajstop oraz uszkodzenie kurtki jest efektem darcia materiału.

Jednocześnie w toku prowadzonych czynności sprawdzono wersję śledczą typującą podejrzanego o dokonanie przestępstw usiłowania zgwałceń kobiet jako sprawcę analizowanego usiłowania zgwałcenia i zabójstwa kobiety. Postanowieniem z dnia 29 sierpnia 1994 r. o powołano dwóch biegłych lekarzy psychiatrów i psychologa z Wojewódzkiej Poradni Zdrowia Psychicznego w Poznaniu. Wersja ta nie potwierdziła się, dlatego ekspertyza w tym zakresie nie zostanie przytoczona. Sam jednak fakt typowania mężczyzny, któremu przedstawiono zarzut usiłowania zgwałcenia innych kobiet, dowodzi pracy policjantów zajmujących się sprawą, a wykluczenie jednej z wersji popełnienia czynu zabronionego zbliża do wykrycia sprawcy przestępstwa.

Następnie wytypowano kolejnego mężczyznę jako potencjalnego sprawcę zabójstwa. W dniu 8 lutego 1995 r. przeprowadzono przeszukanie pomieszczeń i pojazdu należącego do osoby podejrzewanej, a w trakcie oględzin samochodu ujawniono i zabezpieczono ślad, który mógł być plamą krwi. Należy wskazać, że osoba ta również w tym przypadku nie uzyskała statusu podejrzanego w omawianej sprawie. Postanowieniem z dnia 8 lutego 1995 r. ponownie powołano Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu. Ekspertyza kryminalistyczna z dnia 15 lutego 1995 r. wskazała, że w badanej substancji koloru rdzawobrunatnego na kawałku tapicerki ujawniono obecność śladowych ilości krwi, której przynależności gatunkowej nie udało się ustalić.

Ówczesnie postępowanie przygotowawcze nie doprowadziło do wykrycia sprawcy i w dniu 28 lutego 1995 r. zostało zakończone wydaniem postanowienia o umorzeniu śledztwa wobec niewykrycia sprawcy przestępstwa.

W 2018 r. funkcjonariusze zespołu „Archiwum X” Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu wytypowali przedmiotową sprawę do ponownej analizy. Zabezpieczone na początku dowody w sprawie, jakoś czynności przeprowadzonych na miejscu zdarzenia, a także obszerny materiał procesowy w postaci między innymi licznych protokołów przesłuchania świadków mogły dawać nadzieję, że spojrzenie na sprawę w nowym świetle pozwoli na wykrycie sprawcy opisywanego przestępstwa sprzed wielu lat.

Po dokonaniu analizy akt sprawy, w marcu 2019 r., śledczy z Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu w pierwszej kolejności wskazali, że zasadne jest podjęcie

czynności uzupełniających w zakresie ustalenia profilu DNA pokrzywdzonej oraz poddania ponownym badaniom dowodów rzeczowych w celu zabezpieczenia materiału biologicznego i ustalenia profilu DNA oraz wykonanie badań porównawczych (pobranie materiału od rodziny pokrzywdzonej i wszystkich osób do tej pory typowanych w sprawie). Postanowiono również o przeprowadzeniu analizy kryminalnej na podstawie złożonych zeznań świadków w celu ustalenia, kto mógł być obecny w czasie i miejscu dokonania zabójstwa kobiety oraz kto nie miał alibi na czas, w którym do zbrodni doszło.

Ponownie do wydania opinii powołano LK KWP w Poznaniu w celu ujawnienia i zabezpieczenia śladów biologicznych i określenia profili DNA na przekazanym materiale dowodowym w postaci włosów z kamienia (dowód rzeczowy zabezpieczony w trakcie badań kryminalistycznych w LK KWP w Poznaniu w dniu 12 maja 1994 r.), substancji koloru rdzawobrunatnego zabezpieczonej w samochodzie marki Mercedes w dniu 8 lutego 1995 r., sznurka zabezpieczonego podczas oględzin miejsca znalezienia zwłok oraz kamienia. W opinii z dnia 9 października 2020 r. w próbce pobranej z powierzchni sznurka ujawniono mieszaninę DNA pochodzącą od co najmniej trzech osób, w tym od mężczyzny, kwalifikującą się do analizy porównawczej. Natomiast w próbce pobranej z kamienia ujawniono ludzki DNA, którego znikoma ilość nie pozwalała na jego identyfikację. Badania genetyczne próbek (pobranej w całości z włosa ludzkiego, pobranej w całości z drobin substancji barwy ciemnoszarej) dały wynik negatywny. Włókna z kamienia wyglądem przypominające sierść (20 sztuk) nie wykazywały cech włosów ludzkich i nie zakwalifikowano ich do badań DNA ludzkiego.

Postanowieniem z dnia 6 lutego 2019 r. o zasięgnięciu opinii powołano Instytut Ekspertyz Sądowych im. Prof. dra Jana Sehna w Krakowie w celu przeprowadzenia psychologicznej analizy materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie zabójstwa pod kątem odтворzenia sytuacji psychologicznej, określenia profilu psychologicznego sprawcy/ów, wiarygodności zeznań świadków i innych wskazówek co do typowania sprawców. Opinia taka została wydana dnia 31 października 2019 r.

Postanowieniem z dnia 5 czerwca 2019 r. o zasięgnięciu opinii powołano Zakład Genetyki Molekularnej i Sądowej Szpitala Uniwersyteckiego nr 1 im. dra Andrzeja Jurasza w Bydgoszczy w celu ustalenia profilu DNA pokrzywdzonej na podstawie materiału dowodowego (paznokcie i wyskrobiny, majtki) oraz materiału porównawczego pobranego od rodziców pokrzywdzonej i jej siostry, a także w celu ponownego przebadania metodami genetycznymi zabezpieczonego materiału dowodowego. Wydane przez tę instytucję sprawozdanie z badań z dnia 6 kwietnia 2020 r. okazało się przełomowe w sprawie. Badania genetyczne ścinków paznokci

zabezpieczonych od denatki oraz spodni umożliwiły wyodrębnienie w oznaczonych mieszaninach DNA profili pochodzących z prawdopodobieństwem granicznym z pewnością od pokrzywdzonej oraz od NN mężczyzny – potencjalnego sprawcy. Dla NN mężczyzny oznaczono również haplotyp chromosomu Y. Na swetrze stwierdzono obecność krwi, która z prawdopodobieństwem granicznym z pewnością pochodziła od pokrzywdzonej. W śladach zabezpieczonych z rękawic roboczych nie zaobserwowano obecności krwi ani ludzkiego DNA w ilości wystarczającej do uzyskania profilu genetycznego. Na majtkach i staniku nie stwierdzono wystarczającej do przeprowadzenia badań identyfikacyjnych ilości ludzkiego DNA. Na bluzie i kurtce stwierdzono obecność materiału genetycznego, który z prawdopodobieństwem granicznym z pewnością pochodził od pokrzywdzonej, a na podkoszulku ujawniono niewielką ilość DNA mogącego pochodzić od kobiety. Natomiast w zaplaminieniu ze sznurka, z powierzchni zapalniczki, z górnej krawędzi butelki oraz na wsuwce do włosów nie stwierdzono obecności ludzkiego DNA w ilości wystarczającej do przeprowadzenia badań identyfikacyjnych.

Dzięki ustaleniu profilu DNA potencjalnego sprawcy przestępstwa możliwa stała się weryfikacja osób typowanych do sprawy. W sprawozdaniu z badań z dnia 8 kwietnia 2020 r. wydanym przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu w żadnym ze śladów biologicznych, których profile genetyczne ustalono na potrzeby sprawozdania, nie stwierdzono obecności DNA czterech wytypowanych mężczyzn.

W dniu 6 lipca 2020 r. zostało wydane postanowienie o zasięgnięciu opinii Pracowni Badań Biologicznych Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu w celu ustalenia haplotypów Y-STR z dziesięciu załączonych próbek.

Opinia z przeprowadzonych badań z zakresu genetyki sądowej z dnia 28 października 2020 r. wskazała, że:

- w pięciu próbkach (pobranymi z niedopałka z filtrem oraz z powierzchni zewnętrznej rękawiczki materiałowej) uzyskano wyniki badań genetycznych Y-STR. Zwrócono uwagę, że analiza jest możliwa po nadesłaniu odpowiedniego materiału porównawczego,
- w dwóch próbkach (pobranymi z powierzchni wewnętrznej rękawiczki materiałowej oraz z powierzchni szala materiałowego) ujawniono mieszaniny DNA, które nie nadają się do identyfikacji,
- w trzech próbkach (pobranymi z całej powierzchni sznurka, z powierzchni kamienia, z niedopałka z filtrem koloru białego) ujawniono DNA, którego znikoma ilość nie pozwala na identyfikację.

W opinii wydanej przez Katedrę i Zakład Medycyny Sądowej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu wskazano, że profil DNA sześciu podanych/wytypowanych osób nie jest zbliżony z profilem DNA NN mężczyzny oznaczonego w opinii

Katedry Medycyny Sądowej w Bydgoszczy. Warto w tym miejscu nadmienić, że wśród wymienionych w przedmiotowym postanowieniu osób nie było nazwiska podejrzanego.

W kolejnych opiniach z dnia 29 września 2020 r. i 29 października 2020 r. wydanych przez prof. (...) z Pracowni Biologii i Genetyki Sądowej Uniwersytetu Medycznego w Gdańsku weryfikowano profil DNA NN mężczyzny ustalony w opinii Katedry Medycyny Sądowej w Bydgoszczy z profilami DNA odpowiednio trzynastu i czternastu podanych/wytypowanych osób (podano konkretne nazwiska) lub osób z nimi spokrewnionych. Wśród wymienionych w przedmiotowym postanowieniu osób nadal nie było nazwiska podejrzanego.

Kolejna opinia wskazana poniżej jest o tyle kluczowa, że jej wynik ma szczególne znaczenie dla procesu wykrywczego omawianego postępowania przygotowawczego. Zostanie to nieco bardziej szczegółowo ujęte w dalszej części niniejszego artykułu, jednak w tym miejscu warto podkreślić po pierwsze znaczenie tej opinii, a po drugie rolę policjantów zajmujących się procesem wykrywczym w omawianej sprawie. Okazała się znacząca, gdyż w pewnym momencie wytypowali oni mężczyznę, który mógł być sprawcą czynu, i to czynu, który pozostawał zagadką kryminalną przez prawie trzy dekady. Zaznaczyć należy, że za każdym razem w miejscach, w których pojawia się zapis „AA”, mowa jest o sprawcy opisywanego zabójstwa – podejrzanym w sprawie.

W opinii z dnia 15 grudnia 2020 r. z zakresu genetyki sądowej wydanej przez Katedrę i Zakład Medycyny Sądowej Pracowni Biologii i Genetyki Sądowej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego stwierdzono, że profil DNA mężczyzny (podejrzanego w sprawie) jest zgodny z dominującym profilem oznaczonym dla przesłanego śladu, „co z bardzo wysokim prawdopodobieństwem wskazuje na pochodzenie badanego śladu” od podejrzanego. Ponadto nie można wykluczyć obecności DNA podejrzanego w mieszanym profilu autosomalnym uzyskanym dla śladu (podano szczegóły dotyczące śladu), gdyż wszystkie cechy DNA mężczyzny obecne są w tym profilu. Zgodnie zatem z tą opinią porównawczą profil DNA typowanego mężczyzny jest zgodny i tożsamy z dowodowym materiałem genetycznym ustalonym w przedmiotowym postępowaniu w ramach opinii wydanej przez Katedrę i Zakład Medycyny Sądowej w Bydgoszczy, a przede wszystkim z profilem genetycznym zabezpieczonym i ujawnionym dla śladu 004-1 (plama krwawa ze spodni pokrzywdzonej), który zdaniem biegłych z bardzo wysokim prawdopodobieństwem wskazuje na pochodzenie badanego śladu od AA, a którego moc dowodową biegli uznali za ekstremalnie wysoką (wartość ilorazu wiarygodności LR wyniosła $6,91 \times 10^{26}$). Ponadto biegli w swojej opinii uznali, że nie można wykluczyć obecności DNA AA w mieszanym profilu autosomalnym uzyskanym dla śladu 002 (wyskrobiny i ścinki paznokci

pokrzywdzonej), gdyż wszystkie cechy DNA AA obecne są w tym profilu. Dla śladu 002 obliczono moc dowodu na podstawie stosunku prawdopodobieństw warunkowych – LR wynosi $2,7 \times 10^{16}$, co zdaniem biegłych oznacza, że jest $2,7 \times 10^{16}$ razy bardziej prawdopodobne, iż w skład badanej mieszaniny wchodzi DNA pokrzywdzonej kobiety i AA, niż gdyby w skład badanej mieszaniny wchodziło DNA pokrzywdzonej kobiety i jednego nieznanego mężczyzny.

Jednocześnie w toku śledztwa uzyskano opinie Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu z dnia 14 grudnia 2020 r. Wynika z nich, że w próbce oznaczonej nr 1222/2/1 pobranej z powierzchni „zewnątrznej” rękawiczki materiałowej (śląd nr 3 – rękawiczka pokrzywdzonej zabezpieczona w miejscu przestępstwa) ujawniono mieszaninę DNA pochodzącą od co najmniej trzech osób, w tym od jednego mężczyzny. Na podstawie analizy statystycznej stwierdzono, że przy oszacowanej wartości ilorazu wiarygodności LR wynoszącej $5,97226 \times 10^{11}$ wynik badania DNA uzyskany dla próbki nr 1222/2/1 ekstremalnie mocno wspiera założenie (HP), zgodnie z którym ujawnione w analizowanej próbce DNA pochodzi od AA (6132/P1) i przypadkowych, niespokrewnionych osób z populacji (pokrzywdzona), w przeciwieństwie do założenia alternatywnego (Hd), iż ujawnione DNA pochodzi od trzech innych, przypadkowych, niespokrewnionych osób z populacji.

Jak wskazano powyżej, w wyniku badań przeprowadzonych z biegłych z Zakładu Medycyny Sądowej w Bydgoszczy w opinii z dnia 6 kwietnia 2020 r. ustalono, że pod paznokciami pokrzywdzonej i na jej spodniach znajduje się materiał biologiczny – genetyczny jednego mężczyzny. Profil DNA przekazano do rejestracji oraz przeszukania bazy DNA, pozwalając bowiem na jego kategorię identyfikację.

W tym miejscu należy wskazać i podkreślić rolę policjantów zajmujących się pracą operacyjną. W tamtym momencie policjanci posiadali profil genetyczny jednego mężczyzny, jednak nie mieli osoby, od której mogliby pobrać próbkę. Dzięki ich ogromnemu wysiłkowi udało się jednak – choć nie za pierwszym razem i nie od pierwszego wytypowanego mężczyzny – pobrać próbkę, a następnie przekazać ją do badań. Z materiałów sprawy wynika, że takich próbek pobrano wiele. Należałoby zatem zadać pytanie: „Czy wcześniejsze typowania mężczyzn, które nie doprowadziły do wyniku badania prowadzącego się do wniosku o zgodności i tożsamości z dowodowym materiałem genetycznym ustalonym w przedmiotowym postępowaniu, są porażką organów ścigania, czy raczej wpisany w proces wykrywczy próbkami ustalenia sprawcy przestępstwa?”. Trzeba z całą mocą podkreślić, że proces typowania sprawców, chociaż jest żmudny i wymaga cierpliwości, to przede wszystkim każdorazowo zbliża do właściwego sprawcy i często okazuje się nie tylko potrzebny, ale wręcz celowy i prowadzi do konkluzji, iż gdyby nie te uprzednie typowania, to właściwy sprawca mógłby nie

zostać wykryty. Z całą pewnością nie można tego rozpatrywać w kategoriach porażki działania policjantów, w tym przypadku zajmujących się pracą operacyjną.

Wracając do przedmiotowego postępowania przygotowawczego, należy dodać, że w aktach sprawy pojawiła się notatka urzędowa z dnia 9 grudnia 2020 r.; z jej treści wynika, że funkcjonariusze zespołu „Archiwum X” Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu w trakcie wykonywania czynności pozaprosesowych do sprawy zabójstwa ustalili, iż związek z przedmiotowym zdarzeniem ma mężczyzna, którego na potrzeby niniejszego artykułu nazwano AA. W dalszej kolejności należało pobrać od wymienionego materiał genetyczny, aby móc porównać go z materiałem dowodowym. Już w dniu 10 grudnia 2020 r. zostało wydane postanowienie o podjęciu na nowo umorzono śledztwa.

W toku śledztwa ustalono, że AA nie był znany rodzinie pokrzywdzonej ani jej samej. Nie miał zatem możliwości pozostawienia śladów na ciele i odzieży pokrzywdzonej w innych okolicznościach, a tym samym fakt obecności jego materiału genetycznego na odzieży oraz ciele denatki potwierdza ustalenia, że to AA dokonał zabójstwa i usiłowania zgwałcenia pokrzywdzonej. W związku z powyższym przedmiotowe zdarzenie zakwalifikowano jako zbrodnię zabójstwa i usiłowania zgwałcenia, która jest spenalizowana w art. 148 § 1 d.k.k. i art. 11 § 1 d.k.k. w zw. z art. 168 § 1 d.k.k. w zw. z art. 10 § 2 d.k.k. Przenosząc tak określoną kwalifikację prawną na ustalony w sprawie stan faktyczny, wskazać należy, że AA „przemocą polegającą na przewróceniu kobiety na ziemię, zadawaniu ciosów w głowę, duszeniu, rozcięciu pasa i rozpięciu zamka spodni oraz podciągnięciu koszulki i biustonosza na wysokość powyżej piersi, usiłował doprowadzić pokrzywdzoną do obcowania płciowego, lecz zamierzonego celu nie osiągnął, a powodując obrażenia czaszkowo-mózgowe, doprowadził ją do stanu bezbronności, a następnie pozostawiając pokrzywdzoną w pozycji leżącej twarzą zwróconą do podłoża, doprowadził do jej śmierci poprzez uduszenie w mechanizmie aspiracji ziemi i fragmentów ściółki leśnej do dróg oddechowych, przy czym działał w zamiarze bezpośrednim i doprowadził do zabójstwa kobiety”.

W wyniku ustalonych faktów i po zebraniu niezbędnych dowodów w dniu 10 grudnia 2020 r. AA przedstawiono zarzut popełnienia zbrodni zabójstwa i usiłowania zgwałcenia kobiety. Przesłuchany w charakterze podejrzanego AA w całości przyznał się do stawianego mu zarzutu i przedstawił własną wersję przebiegu zdarzenia, potwierdzając zarówno wcześniejsze ustalenia, jak i te poczynione przez biegłych w wydanych opiniach i zawartych w nich wnioskach.

W toku śledztwa wystąpiono do biegłych lekarzy psychiatrów o poddanie AA jednorazowemu badaniu, albowiem charakter popełnionych przestępstw, które są w wysokim stopniu uprawdopodobnione, wymagał w sposób bezwzględny zbadania psychiki

podejrzanego. W wydanej opinii w konkluzji biegli orzekli, że na podstawie jednorazowego badania sądowo-psychiatryczno-psychologicznego, załączonej dokumentacji medycznej oraz danych z akt sprawy nie stwierdzono u podejrzanego choroby psychicznej ani upośledzenia umysłowego. Odnotowano natomiast cechy osobowości dyssocjalnej, zespół zależności alkoholowej oraz upojenie alkoholowe proste *tempore criminis*. W ocenie biegłych lekarzy psychiatrów podejrzanym w chwili popełnienia czynu miał zachowaną zdolność rozpoznania znaczenia zarzucanego mu czynu oraz pokierowania swoim postępowaniem. Stwierdzono również, że stan zdrowia psychicznego podejrzanego pozwala mu na uczestnictwo w postępowaniu karnym w charakterze zarówno podejrzanego, jak i oskarżonego. Uznano, że AA jest zdolny do samodzielnej oraz rozsądnej obrony.

AA zgodnie z wywiadem kuratora sądowego jest osobą o spokojnym charakterze, nie jest uzależniony od środków odurzających. Zawsze aktywnie uczestniczył w życiu rodziny, pozostawał zaangażowany, np. pomagał córkom w odrabianiu lekcji, interesował się ich sprawami. Nikt z członków jego rodziny nie wnosił żadnych krytycznych uwag do jego sposobu funkcjonowania.

W miejscu zamieszkania AA miał pozytywną opinię, nie przejawiał zachowania agresywnego ani brutalnego. Nigdy nie była wobec niego wdrożona procedura „Niebieskiej Karty”. AA nie znajdował się w zainteresowaniu miejscowych organów ścigania, nie były prowadzone żadne postępowania przygotowawcze ani wyjaśniające z jego udziałem. Nie podejmowano również żadnych interwencji. Nie ustalono ponadto, aby miał jakiegokolwiek kontakty z osobami ze środowiska przestępczego. Prowadził raczej samotny tryb życia, koncentrujący się wokół życia rodzinnego. Nie utrzymywał kontaktów towarzyskich. Nie miał orzeczonego stopnia niepełnosprawności ani żadnych ograniczeń do wykonywania pracy. Nie ustalono, aby był leczony odwykowo, nadużywał alkoholu lub zażywał narkotyki bądź inne substancje psychotropowe. Nie leczył się psychiatrycznie.

Tytułem zakończenia dodać można – co może wydać się ciekawe z perspektywy czasu i uzyskanej wiedzy na temat opisywanego zdarzenia – że AA był przesłuchiwany w charakterze świadka w dniu 28 września 1994 r.

Podsumowanie

Zaprezentowanie całokształtu zebranego materiału, o ile oczywiście jest to możliwe z uwagi na objętość i cel niniejszego artykułu, miało dwa zasadnicze cele.

Po pierwsze, miało wskazać na pracę biegłych różnych specjalności, aby uwidocznili konieczność zebrania różnorodnego, wszechstronnego materiału. Przy okazji omawiania pracy biegłych wyłoniła się zasadnicza konkluzja sprowadzająca się do wniosku, że postęp w badaniach kryminalistycznych oraz opracowanie nowych metod badawczych pozwoliły na

dokonanie ustaleń wykrywczych i dowodowych, co nie było możliwe jeszcze 26 lat temu. Przykład zaprezentowanego postępowania przygotowawczego dowodzi, że w sprawach o przestępstwa o charakterze kryminalnym istnieje potrzeba wykorzystywania osiągnięć nauki w szerokim zakresie, na co wskazują między innymi Hołyst (2000) i Jerzewska (2002).

Po drugie, zamierzano pokazać, że podejrzanym w tym konkretnym omawianym przypadku jest osoba, która – jeśli wziąć pod uwagę jej życie społeczne, towarzyskie, rodzinne, osobowość przejawiającą się na zewnątrz czy też kontakty ze światem przestępczym, a raczej ich brak, oraz zainteresowanie nią ze strony organów ścigania – mogłaby pozostać anonimowa dla tych organów już na zawsze. W tym bowiem konkretnym przypadku mamy do czynienia ze sprawcą, który być może nie popełnił ani wcześniej, ani już nigdy więcej innego przestępstwa. Nie był zatem – oczywiście do pewnego momentu – w zainteresowaniu organów ścigania ani wymiaru sprawiedliwości. Dopiero celowe, intencjonalne czynności koncentrujące się wokół jego osoby doprowadziły do postawienia hipotezy, że to on mógł być sprawcą przestępstwa zabójstwa niewykrytego sprzed laty, a następnie do pobrania materiału, wreszcie do badań, które w sposób niedający wątpliwości pozwoliły przekształcić ową hipotezę w udowodnioną tezę popartą badaniami biegłych. Tym samym należy wskazać i podkreślić, że wszystkie czynności, zaangażowanie wielu osób i podmiotów mogły dać gwarancję sukcesu postępowania przygotowawczego, jakim jest wykrycie sprawcy przestępstwa.

Opisywane postępowanie przygotowawcze, jego niuanse, liczne pytania i wątpliwości, jakie narodziły się w toku jego prowadzenia, a wreszcie zobrazowanie pracy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, pokazały, jak istotna jest praca biegłych. Ustalenie faktu popełnienia przestępstwa, wyznaczenie osób, które wzięły udział w jego popełnieniu, oraz wyjaśnienie wszystkich innych okoliczności, które mogły mieć wpływ na zakres odpowiedzialności tych osób, nie byłoby możliwe bez rozwoju nauki, w tym przypadku genetyki sądowej, co pozwoliło na wykonanie milowego kroku w procesie wykrywczym omawianego postępowania przygotowawczego i jego ostateczne ukształtowanie. Nie byłoby to również możliwe bez twórczego zaangażowania policjantów zajmujących się zarówno pracą procesową, jak i operacyjną w stałej współpracy z prokuraturą. Po raz kolejny okazuje się, że zaangażowanie wielu podmiotów wraz ze wzajemnym wsparciem i zaufaniem daje ten najbardziej pozytywny, wręcz spektakularny efekt postępowania przygotowawczego, jakim jest w równym stopniu wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy, jak i zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu, co jest przecież dążeniem ustawodawcy uwidocznionym w treści art. 297 § 1 k.p.k.

Bibliografia

1. Apanowicz, J. (2002). *Metodologia ogólna*. Gdynia: Wydawnictwo Bernardinum.
2. Cieślarczyk, M. (red.). (2003). *Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
3. Czeczot, Z., Tomaszewski, T. (1999). *Kryminalistyka ogólna*. Toruń: Comer.
4. Daszkiewicz, W. (2001). *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. II. Poznań: Oficyna Wydawnicza Branta.
5. Grzegorzczak, T., Tylman, J. (red.). (2009). *Polskie postępowanie karne*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
6. Grzeszczyk, W. (2005). Rola opinii biegłego w postępowaniu karnym. *Prokuratura i Prawo*, 6.
7. Hanausek, T. (2009). *Kryminalistyka. Zarys wykładu*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
8. Hołyst, B. (2000). *Kryminalistyka*. Warszawa: Wolters Kluwer.
9. Jerzewska, J. (2002). *Od oględzin do opinii biegłego*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
10. Kmiecik, R., Kaczmarek, D., Taracha, A. (2005). *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*. Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze.
11. OSNKW 1989, z. 5–6, poz. 42.
12. Pytkowski, W. (1981). *Organizacja badań i ocena prac naukowych*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
13. Świda, Z. (red.). (2008). *Postępowanie karne. Część ogólna*. Warszawa: Wolters Kluwer.
14. Tomaszewski, T. (1998). *Dowód z opinii biegłego w procesie karnym*. Kraków: Instytut Ekspertyz Sądowych.
15. Waltoś, S. (2005). *Proces karny. Zarys systemu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
16. Wiliński, P. (red.). (2020). *Polski proces karny*. Warszawa: Wolters Kluwer.
17. Włodarczyk, R. (2018). *Rozwój i współczesne możliwości wykorzystania śladów biologicznych. Kryminalistyczne badania biologiczne na przykładzie przestępstw na tle seksualnym*. Lublin: Wydawnictwo Naukowe Tygiel.
18. Woźniak, J. (2012). James Watson i Francis Crick – ojcowie DNA. *Świat Lekarza*, 18.

Expert witness in preparatory proceedings and his/her role in the investigation based on an example of a manslaughter case from 26 years ago

Anna Kamińska¹

¹ Police Voivodeship Headquarters in Poznań, anna.kaminska@interia.eu

Summary

The article is a case study of a manslaughter case that remained unsolved for over 26 years. In its content the role of forensic experts is emphasised as well as their significant impact on the effectiveness of conducting the preparatory proceedings under discussion. A closer look at the investigation shows that the detection process in the present case was mainly based on DNA profiling. The cooperation of police officers focusing on intelligence work and those who deal with investigative activities, the exchange of knowledge and experiences, as well as the ability to impartially once more look into the previously recovered traces and evidence was not without significance.

Key words: unsolved murder, traces, forensic expert, DNA profiling, preparatory proceedings

Every criminal act can be compared to a phenomenon that has its own genesis, may be more or less specifically defined, and the detection of which occurs in several phases. The circumstances of an incident may be predictable but sometimes they astonish the investigators and make a riddle that remains unsolved for years. In case of crimes of a significant gravity such inability to establish the exact circumstances that accompanied their committing is not only a failure of the law enforcement and the judiciary, but also offends the public faith in truth and justice. Determining how a given crime occurred, what the accompanying circumstances were and the mental processes experienced by both the aggrieved persons (victims) and the perpetrators, and therefore getting to know the motive, course and exact effect of the crime is a challenge for the law enforcement and the justice system including the policemen/ women who are involved in the criminal proceedings on the one hand and intelligence activities on the other. It is also a task for all those people and services whose work is of great importance for the process of investigation, as well as for the entire evidence proceedings. In the course of criminal proceedings, a kind of a reconstruction of an incident is carried out, certain behaviours are recreated, the factual situation and all circumstances that accompanied the committing of the crime in question are established. It will be demonstrated further that it is possible thanks to, among others, the appointed forensic experts. The main message of this article has also a slightly different context. The focus was on demonstrating the important role of experts in the course of the preparatory proceedings, which is illustrated by the specific activities conducted in a manslaughter case from several years ago. On this

occasion a number of forensic opinions elaborated in the case were presented and it was made clear that DNA profiling played an essential role in establishing the suspect and leading to his confessing to the crime. That demonstrates DNA analysis now makes it possible to make an individual identification of a person from whom a biological stain comes. It has become evident that the progress in forensic technology and the development of new analytical methods makes detection of crime more effective. In some instances, like in the one discussed here progress in these investigations is a condition *sine qua non* of identifying the perpetrator. It ought to be emphasised that the solution that was not possible almost three decades ago now allows far-reaching findings in terms of the investigation and evidence, which are usually achieved by specialised police units referred to as the "X Files" (Polish: "Archiwum X").

This article is based on the analysis of the files from the preparatory proceedings in a homicide case from 1994. According to Apanowicz (2002), the method consisting in analysis is applied in the entire research process. It is especially useful in the study of the literature and files of the main preparatory proceedings, as indicated by Cieślarczyk (2003) and Pytkowski (1981). The present analysis of the files allows to describe the actual criminal case being the object of discussion in the present case study.

Due to the purpose of this article, the issues embedded in the theory of procedural criminal law and which refer to the classification of evidence, the definitions of forensic expert and forensic identification have been excluded. At this point, reference ought to be made to the criminal trial literature, since it provides an indication that binding findings during the course

of a trial are achieved basing on evidence; that has been emphasised by, among others, Wiliński (2020), Waltoś (2005) and Grzegorzczak and Tylman (2009). The classifications of the evidence are shown in Wiliński (2020), Daszkiewicz (2001) and Waltoś (2005). An exhaustive system has been built by Kmiecik et al. (2005) and Grzeszczyk (2005).

The importance of forensic opinions in contemporary criminal proceedings is unquestionable. In practice, they often constitute the basic material allowing for the findings by law enforcement and judicial authorities, and the contribution of experts both in the ongoing preparatory proceedings and in the entire criminal proceedings has become a kind of a standard.

Modern criminal proceedings have been becoming more and more complicated as a result of the rapid progress of civilisation and deepening specialisation in science. This entails the need for more frequent use of highly qualified expert witnesses by the judicial authorities.

Newer and more effective methods of identification examinations are being developed with the aim of establishing the identity of an individual who has specific individual characteristics. One of the areas widely used in the 20th century in that aspect was forensic DNA profiling. It perfectly fitted into the investigative practice, and the identification of persons associated with a criminal act on the basis of a DNA profile has become a standard in the proceedings. According to Włodarczyk (2018) it is widely known that the probative value of the biological traces comprising DNA left by the perpetrator is currently the most valuable evidence for the court adjudicating in the case.

DNA analysis is of great value due to the outcome of its use: the possibility of making the, so-called, individual identification. As Hanausek (2009) points out, DNA profiling enables individual identification – it points to one and only specimen in the world. Czeczot and Tomaszewski (1999) emphasise that a forensic identification is assumed to result from an analytical process, the outcome of which is the expert's declaration of consistency or lack thereof with regard to persons, objects and traces. Below, I describe in detail how forensic DNA examination has fitted into the investigative activities in preparatory proceedings carried out in the presented case.

Case study: pointing to the role of forensic experts basing on analysis of preparatory proceedings file in a manslaughter case

The files of the case in question were subject to a renewed analysis initiated, more than twenty years after the manslaughter, by the officers of the "X-Files" – a team within the structure of the Investigation Department in Poznań Voivodeship Police Headquarters. The "X-Files" team deals with cases where the perpetrator has not been detected; these are matters of considerable importance. It should be

pointed out that the case study concerns the murder of a woman.

The choice of the case to be presented was determined primarily by the significant seriousness of the crime, i.e. manslaughter the preparatory proceedings pertained to. "The life of every human being, regardless of age, health, level of knowledge, culture, family status and real social usefulness is the supreme value and is subject to equal legal protection" (Case law of the Criminal and Military Chamber of the Supreme Court – OSNKW 1989, vol. 5–6, item 42). The fact that the crime of manslaughter remained unsolved particularly harms the public's sense of justice, and the fact that such an act had been undetected for almost three decades certainly exacerbates this condition. Because, eventually, the detection process was concluded with a success, it is worth emphasising the positive result, among other things, by presenting the specific preparatory procedure as in this article.

Discussing the specific preparatory proceedings serves to demonstrate that in the presented manslaughter case forensic expert opinions in the field of DNA analysis significantly contributed to the detection of the perpetrator of the crime. It is worth paying attention to the fact that the development of this field of science in recent decades has provided new detection possibilities in cases where the perpetrator has not yet been identified. Progress in forensic research and the development of new analytical methods have made the detection work more effective and fruitful, and the specific investigation discussed below is a perfect example of that.

Facts of the case

In April 1994, a body of a young woman who had been reported missing on the previous day was discovered in the forest area. The body was revealed lying face down with the arms folded over the head, partially without clothes. There were numerous injuries on the deceased's face and traces of choking on her neck. Due to the justified suspicion that a crime had been committed, an investigation was initiated in the case.

The autopsy indicated that the direct cause of death had been choking with sand and leaves that had fallen into the trachea while the victim had been dragged deeper into the forest. The deceased's trouser belt and the top rim of her tights were cut through. According to the description in the scene examination report, the woman's body had been dragged for several meters and abandoned. The head of the victim was covered with a jacket that had been pulled out over it. During the autopsy, no sperm was revealed either on the body or in the victim's body, which, however, did not rule out the sexual motive of the murder.

The evidence items recovered in the case included the victim's clothing, nail clippings, a cosmetic packaging, an alcohol bottle, work gloves, a piece of string, cigarette ends, candy wrappers, a deodorant and a stone.

The pursuit of finding the perpetrator in the course of the proceedings in question required many activities and findings, which were mostly based on the work of experts from various specialties, i.e. in the field of biology, toolmarks examination and psychiatry.

Specialised biological examinations were performed on the clothing of the victim and other items recovered in the course of the investigation. It should be emphasised that in the 1990s, the routinely used biological tests were performed by serological and enzymatic methods which enabled the species and genre identification of biological traces and were characterised by a low discriminatory power. Identification based on DNA profiling was implemented into routine work in Polish forensic laboratories only 10 years later, at the beginning of the 21st century.

As part of the discussed preparatory proceedings, an institution: the Forensic Laboratory of the Voivodeship Police Headquarters in Poznań was appointed as an expert witness. The forensic expertise of May 12, 1994 issued by that Forensic Laboratory confirmed that blood traces revealed on the stone from the scene were human blood belonging to the A (beta) GM (1) (plus) system, while presence of human blood containing agglutinin B was determined on the gray denim jacket. No agglutinin or GM (1) characteristic were observed on the jacket, and the tested stain was caused by blood containing agglutinin B. Moreover, in the analysed stains on the navy blue corduroy jacket and navy blue denim trousers the presence of blood was detected but species identity was not established. The presence of haemoglobin was not confirmed in the stains on the braided rope.

In another opinion, a complex one, of July 21, 1994, consisting of serological analysis and toolmark examinations, it was found that the analysed stains on the woolen sweater, olive green jacket, and violet blouse revealed the presence of human blood, belonging to the A (beta) GM (1) (plus) system. In the tested dirt found on the black undershirt, the brown scarf, the presence of human blood was revealed, including agglutinin A and the GM (1) (plus). Agglutinin was not detected. The tested stains were made of blood in which agglutinin A and the GM (1) (plus) trait was present. Human blood was revealed on panties and tights, and agglutinin A in it. No tests for agglutinin were made due to the lack of sufficient material. The GM (1) has not been detected; this may be due to insufficient amount of material for testing or the fact that this feature is not present in the blood found in the stains. The presence of traces of blood on the burgundy trousers and the black bra, the species association of which could not be determined. No presence of blood dye was revealed on the leather boots, the work gloves, the woollen glove and the two pieces of string.

As a result of toolmark examination, it was found that the trouser belt and the elastic rim of the tights had been cut, and the splitting of the tights and the damage to the jacket resulted from tearing the material.

At the same time, in the course of the proceedings an investigative hypothesis was tested suggesting the perpetrator of the attempted rape and killing was the same person who had a record of having made several rape attempts. By a decision of August 29, 1994, two psychiatrists and a psychologist from the Voivodeship Mental Health Clinic in Poznań were appointed to act as expert witnesses. The version was not confirmed, therefore the expert opinion in this regard will not be presented. However, the mere fact of selecting a man who was charged with attempted rape of other women proves the work of policemen dealing with the case, and the exclusion of one of the versions brings us closer to discovering the perpetrator of the crime.

After that another individual was suggested to be a potential perpetrator. On February 8, 1995, a search of the premises and vehicle belonging to the suspected was carried out. During the inspection of the car, a trace which might have been a blood stain was revealed and recovered. It should be noted that this person did not obtain the status of a suspect in this case, either. By the decision of February 8, 1995, the Forensic Laboratory of the Voivodeship Police Headquarters in Poznań was once more appointed the expert witness. The forensic examination of February 15, 1995 showed that the unknown substance of a rusty brown colour on a piece of upholstery revealed traces of blood the species identification of which could not be established.

At that time, the preparatory proceedings did not lead to the detection of the perpetrator, and on February 28, 1995 it was concluded with by issuing a decision to discontinue the investigation due to the failure to identify the perpetrator.

In 2018, officers of the "X Files" team of the Investigation Department of the Voivodeship Police Headquarters in Poznań selected the case for a re-analysis. The evidence in the case recovered at the beginning, the quality of the procedures carried out at the scene, as well as the extensive procedural material in the form of, among others, numerous witness interview protocols evoked hope that looking at the case in a new light would have led to a detection of the perpetrator of the crime from the past.

After analysing the case files, in March 2019, the officers from the Investigation Department in the Voivodeship Police Headquarters in Poznań first indicated that it was justified to take additional steps and establish the victim's DNA profile and to re-examine the material evidence in order to extract biological material and determine DNA profiles as well as perform comparative tests (upon collecting samples from the victim's family and all the persons selected in the investigation so far). A decision was also taken to conduct a criminal analysis based on the testimony of witnesses in order to determine who could have been present at the time and place of the killing of the woman and who did not have an alibi for the time when the crime took place.

Once more, the Voivodeship Police Headquarters in Poznań was requested to detect and recover biological traces, and determine DNA profiles from the evidence in the form of hair found on stone (material evidence recovered during forensic examinations at the Voivodeship Police Headquarters in Poznań on May 12, 1994), a rust-brown substance recovered in the Mercedes car on February 8, 1995, a string recovered during a visual inspection of the place where the body had been found, and the stone. The opinion of 9 October, 2020 revealed a mixture of DNA from at least three people, including a male, suitable for comparative analysis in a sample taken from the surface of the string. On the other hand, the sample taken from the stone revealed human DNA in a scarce amount which did not allow for an identification. DNA analyses of the samples (the one collected entirely from the human hair, and the one collected entirely from particles of a dark gray substance) gave a negative result. The fibres looking like animal hair from the stone (20 pieces) did not show characteristics of human hair and were not qualified for human DNA testing.

By a decision of February 6, 2019, the Jan Sehn Institute of Forensic Expertise in Cracow was appointed to conduct a psychological analysis of the evidence collected in the manslaughter case in terms of recreating the psychological situation, determining the psychological profile of the perpetrator(s), credibility of the testimonies of witnesses and other aspects that might have contributed to identify the perpetrator. That opinion was issued on October 31, 2019.

By the decision of June 5, 2019 to request an expert opinion, the Department of Molecular and Forensic Genetics of the Dr Andrzej Jurasz University Hospital No. 1 in Bydgoszcz in order to determine the DNA profile of the victim on the basis of the evidence (nails and nail scrapings, panties) and comparative material collected from the victim's parents and her sister, as well as to re-examine the recovered evidence by means of DNA analysis methods. The examination report issued by this institution on April 6, 2020 turned out to be a landmark in the case. DNA analyses of nail clippings from the deceased and her trousers made it possible to isolate component profiles, which with a probability bordering on certainty came from the victim and an unknown male: the potential perpetrator. For the unknown male also the haplotype of the Y chromosome was determined. The presence of blood on the sweater was confirmed and with probability bordering on certainty it came from the victim. No blood or human DNA in sufficient quantity to obtain a profile was found in the traces recovered on work gloves. There was not enough human DNA on the panties and bra to conduct identification tests. The sweatshirt and jacket showed the presence of biological material which from the victim with probability bordering on certainty, and a small amount of DNA that may have come from the woman was revealed on the T-shirt. On the other hand, there was no sufficient amount of

human DNA to carry out identification tests in the stains from the string, from the surface of the lighter, from the top edge of the bottle and on the hair clip.

Thanks to the determination of the DNA profile of the potential offender, it was possible to carry out a verification of the persons selected as suspects in the case. According to the analysis report of April 8, 2020 issued by the Nicolaus Copernicus University in Toruń none of the biological stains whose DNA profiles were determined for the purposes of the report, showed the presence of DNA coming from the four suspects.

On July 6, 2020, a decision was taken to consult the Biological Analyses Section in the Forensic Laboratory of the Voivodeship Police Headquarters in Poznań in order to determine the Y-STR haplotypes from the ten attached samples.

The expert opinion of October 28, 2020 from the forensic DNA analyses indicated, as follows:

- Y-STR test results were obtained from five samples (taken from the cigarette end with a filter and from the outer surface of the textile glove). It was emphasised that the analysis was possible upon to the submission of the appropriate comparative material,
- two samples (recovered from the inner surface of the textile glove and from the surface of the textile scarf) revealed DNA mixtures that were unsuitable for identification,
- in three samples (swabs from the entire surface of the string, from the surface of the stone, from the white cigarette end with a filter), DNA was detected in small amounts which did not allow its identification.

According to the opinion issued by the Department and Faculty of Forensic Medicine of Karol Marcinkowski Medical University of in Poznań the DNA profile of the unknown man was not consistent with any of six given/proposed suspects' profiles elaborate by the Department of Forensic Medicine in Bydgoszcz. It is worth mentioning here that the name of the suspect still was not among the persons mentioned in the decision.

In subsequent opinions of September 29, 2020 and October 29, 2020, issued by prof. (...) from the Laboratory of Forensic Biology and Genetics of the Medical University of Gdańsk, the DNA profile of the unknown man determined in the opinion of the Department of Forensic Medicine in Bydgoszcz was verified with the DNA profiles of thirteen and fourteen given/proposed persons (names were given) or their relatives, respectively. The name of the suspect was still not mentioned the individuals mentioned in the decision to request an opinion.

The opinion mentioned below proved to be crucial and its result was of particular importance for the investigation process of the discussed preparatory proceedings. This will be discussed in more detail later in this article, but at this point it is worth to emphasise, firstly, the significance of the opinion, and secondly, the role of policemen dealing with the detection

process in the discussed case. That appeared to be important because at one point they reached a possible perpetrator of the crime that had been a mystery for almost three decades. It should be noted that every time "AA" appears, the perpetrator of the manslaughter – the suspect in the case – is being referred to.

In the forensic expert report of December 15, 2020 in the field of DNA analysis issued by the Department and Faculty of Forensic Medicine, Laboratory of Forensic Biology and Genetics of the Medical University of Gdańsk, it was found that the DNA profile of a man (the suspect in the case) was consistent with the dominating profile in the mixture in the stain, "which with a very high probability indicates the origin of the investigated trace" from the suspect. Moreover, the presence of the suspect's DNA in the mixed autosomal profile obtained from the stain (details of the trace given) cannot be excluded because all suspect's DNA characteristics are present in the profile. Therefore, according to this comparative opinion, the DNA profile of the suspected man is consistent with and identical to the evidence established in the proceedings in question as part of the opinion issued by the Department and Faculty of Forensic Medicine in Bydgoszcz, and above all with the DNA profile recovered and detected from trace 004-1 (a blood stain from the victim's trousers), which, according to the experts, indicates with a high likelihood its origin from AA, and whose probative force was considered extremely high (the value of the likelihood ratio LR was 6.91×10^{26}). Moreover, in the report the experts concluded that the presence of AA's DNA in the mixed autosomal profile obtained for trace 002 (scrapings and nail clippings from the victim) could not be ruled out, since all the features of AA's DNA were found in that profile. For trace 002, the force of evidence was calculated on the basis of the ratio of conditional probabilities: LR was 2.7×10^{16} , which, according to the experts, means that it is 2.7×10^{16} times more likely that the analysed mixture contains the DNA of the deceased woman and AA than if the tested mixture consisted of the DNA of an deceased woman and one unknown man.

At the same time, in the course of the investigation, opinions of the Forensic Laboratory of the Voivodeship Police Headquarters in Poznań of December 14, 2020 were obtained. They indicated that in the sample marked No. 1222/2/1 taken from the "external" surface of the textile glove (trace No. 3 the victim's glove recovered at the crime scene) DNA mixture from at least three people including one male was detected. Based on the statistical analysis, it was found that with the estimated value of the likelihood ratio LR of 5.97226×10^{11} , the DNA analysis result obtained for sample No. 1222/2/1 strongly supports the proposition (HP) that the DNA revealed in the analysed sample came from AA (6132/P1) and random, unrelated people from the population (the victim), as opposed to the alternative proposition (Hd) that the DNA comes from three other, random, unrelated people in the population.

As indicated above, as a result of tests carried out by experts from the Institute of Forensic Medicine in Bydgoszcz, within the opinion of April 6, 2020, it was found that under the fingernails of the victim and on her trousers there was biological material from one man. The DNA profile was submitted for registration and search in the DNA database, as it was suitable for categorical identification.

At this point, the role of policemen dealing with intelligence work should be indicated and appreciated. At the said time, the policemen had a DNA profile of one man, but had no one to take a comparative sample from. Thanks to their enormous effort, however, it was possible – although not the first time and not from the first selected man – to collect a sample and then submit it for analysis. According to the materials of the case, many such samples were taken. Therefore, a question should be asked: "Is the previous selection of suspected males, which did not lead to the result of the examination that might have boiled down to the conclusion about the compliance and identity with the DNA evidence determined in the proceedings in question a failure of the law enforcement agencies, or rather attempts to identify the perpetrator in the course of a regular the process of detection?". It should be emphasised that the process of selecting perpetrators, although painstaking and requiring patience, first of all brings you closer to the right perpetrator and often turns out to be not only necessary, but even purposeful, and leads to the conclusion that if it were not for the naming of previous suspects, then the right perpetrator might not be detected. It certainly cannot be viewed in terms of a failure of the efforts of the policemen, in this case those dealing with intelligence work.

Returning to the discussed preparatory proceedings, it should be added that the official note of 9 December 2020 appeared in the case files; it follows from its content that officers of the "X Files" team of the Investigation and Investigation Department of the Voivodeship Police Headquarters in Poznań, in the course of performing extra-trial activities in the manslaughter case determined that the man named AA for the purposes of this article was related to the incident. Subsequently, DNA sample had to be collected from the mentioned material in order to be able to compare it with the evidence material. On December 10, 2020, a decision was issued to resume the investigation that had been discontinued.

The investigation found that AA was not known to the victim's family or herself. Therefore, he had not been able to leave traces on the body and clothing of the victim in other circumstances, and thus the presence of his biological material on the clothing and body of the deceased confirms the findings that it was AA who was guilty of the killing and the attempted rape of the victim. Due to the above, the incident in question was classified as a crime of manslaughter and attempted rape, which is penalized in Art. 148 § 1 of d.k.k (translator's note: previous criminal code in force until 1998) and

Art. 11 § 1 d.k.k. in connection with Art. 168 § 1 d.k.k. in connection with Art. 10 § 2 d.k.k. Transferring the legal qualification defined in this way to the facts established in the case, it should be pointed out that AA “by force consisting in knocking a woman onto the ground, striking blows on the head, strangling her, slitting the belt and unfastening the trousers zipper, and pulling the shirt and bra to a height above the breast, attempted lead the victim to sexual intercourse, but he did not achieve the intended goal, and by causing craniocerebral injuries, he brought her to a state of defencelessness, and then leaving the victim lying face down to the ground, caused her death by asphyxiation in the mechanism of aspiration of soil and fragments of forest groundcover into the respiratory tract, where he acted with direct intention and led to the killing of the woman”.

As a result of the established facts and after gathering the necessary evidence, on December 10, 2020, AA was presented with a charge of manslaughter and attempted rape of the woman. Interrogated as a suspect, AA fully admitted to the charges against him and presented his own version of the course of the event, confirming both the earlier findings and those made by the experts in the forensic opinions and conclusions contained therein.

In the course of the investigation, expert psychiatrists were asked to subject AA to a one-time examination, because the nature of the committed crimes, which are highly probable, absolutely required an examination of the suspect’s mental state. In their report the experts concluded that basing of the forensic-psychiatric-psychological evaluation, attached medical documentation and data from the case files, no mental illness or retardation was determined in the suspect. However, the characteristics of dissocial personality, alcohol addiction syndrome and simple alcohol intoxication *tempore criminis* were found. According to the opinion of expert psychiatrists, the suspect, at the time of committing the crime, had possessed the ability to recognise the meaning of the crime he was charged with and to control his own conduct. It was also found that the mental health of the suspect allowed him to participate in the criminal proceedings as both suspect and accused. AA was found to be capable of conscious and reasonable defence.

According to the background survey completed by the probation officer, AA is a person of a calm character and with no additions. He always actively participated in the family life, he kept involved, e.g. he helped his daughters with their homework and showed interest in their affairs. None of his family members made any critical comments about his way of functioning.

In his place of dwelling A.A. had a positive opinion and showed no aggressive or brutal behaviour. The “Blue Card” procedure (translator’s note: designed for families with a violence problem) has never been implemented against him. AA had not been of interest to local law enforcement authorities, and he was not a part of or subject to any investigation. There had been

also no interventions with him involved. Moreover, no contacts with persons from the criminal circles had been found on his part. He led a rather solitary lifestyle, centred around the family affairs. He did not socialize. He did not have a certified degree of disability and did not have any restrictions to work. He has not been found to undergo any addiction therapy, abuse alcohol, take drugs or other psychotropic substances. He was not receiving psychiatric treatment.

As a final remark that may prove interesting in retrospect and add to knowledge about the investigation it may be added that AA was interviewed as a witness in the case on September 28, 1994.

Summary

Presenting the collected material in its entirety, as much as it was possible considering the capacity and intention of this article served two main aims.

Firstly, it was supposed to show the work of experts of various specialties in order to argue for the necessity of collecting a variety of comprehensive material. While discussing the work of the experts, a fundamental conclusion emerged, which is summarised by the statement that the progress in forensic examinations and the development of new analytical methods enabled making investigative and evidential findings which were not possible even 26 years earlier. The example of the presented preparatory proceedings proves that in cases of criminal offences there is a need to use a wide range of the achievements of science, as indicated, among others, by Hofyst (2000) and Jerzewska (2002).

Secondly, it was intended to demonstrate that the suspect in this particular case is a person who, taking into account his social background, acquaintances, family life, personality as externally manifested, contacts, or rather lack thereof, with the criminal world, and the context of the interest of law enforcement agencies, might have remained anonymous to the authorities forever. In this particular case, we are dealing with a perpetrator who may not have committed any other crime before or after the one in question. He was therefore not, of course up to a point, of interest to the law enforcement or the judiciary. Only deliberate, intentional activities focusing on that individual led to the hypothesis that he could have been the perpetrator of a homicide that had not been solved years ago, and subsequently to the recovery of material, and finally to the forensic analyses, which, without any doubt, allowed to transform this hypothesis into a proven thesis supported by forensic experts conclusions. Thus, it should be pointed out and emphasised that it took all the activities, the involvement of many people and authorities to guarantee the success of the preparatory proceedings, which was the detection of the perpetrator of the crime.

The presented preparatory proceedings, its nuances, numerous questions and doubts that arose in the course of its conduct, and finally the depiction of the work of law

enforcement authorities and the judiciary, have shown how important the work of experts is. Establishing the fact of committing a crime, designating the people who took part in it, and explaining all other circumstances that could affect the scope of their responsibility would not have been possible without the advancements in science, in this case, forensic DNA analysis, which constituted a quantum leap in the detection process of the discussed preparatory proceedings and its final shape. This would also not be possible without the creative involvement of policemen who deal with both the investigative proceedings and the intelligence work in continuous cooperation with the prosecutor's office. Once again, it turns out that the involvement of many authorities acting with mutual support and trust, gives the most positive, even spectacular effect of the preparatory proceedings, which is equally the detection and, if necessary, arresting of the perpetrator, as well as collecting, recovering and, to the necessary extent, making records of the evidence for the court, which is, after all, the legislator's intent highlighted in the content of Art. 297 § 1 of the code of the criminal proceedings.

Bibliography

1. Apanowicz, J. (2002). *Metodologia ogólna*. Gdynia: Bernardinum Publishing House.
2. Cieślarczyk, M. (ed.). (2003). *Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich*. Warsaw: National Defence Academy.
3. Czeczot, Z., Tomaszewski, T. (1999). *Kryminalistyka ogólna*. Toruń: Comer.
4. Daszkiewicz, W. (2001). *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. II. Poznań: Branta Publishing House.
5. Grzegorzczak, T., Tylman, J. (ed.). (2009). *Polskie postępowanie karne*. Warsaw: Wolters Kluwer Polska.
6. Grzeszczyk, W. (2005). Rola opinii biegłego w postępowaniu karnym. *Prokuratura i Prawo*, 6.
7. Hanausek, T. (2009). *Kryminalistyka. Zarys wykładu*. Warsaw: Wolters Kluwer Polska.
8. Hołyst, B. (2000). *Kryminalistyka*. Warsaw: Wolters Kluwer.
9. Jerzewska, J. (2002). *Od oględzin do opinii biegłego*. Warsaw: Wolters Kluwer Polska.
10. Kmiecik, R., Kaczmarek, D., Taracha, A. (2005). *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*. Cracow: Zakamycze Publishing Office.
11. Case law of the Criminal and Military Chamber of the Supreme Court – OSNKW 1989, vol. 5–6, item 42.
12. Pytkowski, W. (1981). *Organizacja badań i ocena prac naukowych*. Warsaw: National Scientific Publisher.
13. Świda, Z. (ed.). (2008). *Postępowanie karne. Część ogólna*. Warsaw: Wolters Kluwer.
14. Tomaszewski, T. (1998). *Dowód z opinii biegłego w procesie karnym*. Cracow: Institute of Forensic Research.
15. Waltoś, S. (2005). *Proces karny. Zarys systemu*. Warsaw: Polish Scientific Publisher PWN.
16. Wiliński, P. (ed.). (2020). *Polski proces karny*. Warsaw: Wolters Kluwer.
17. Włodarczyk, R. (2018). *Rozwój i współczesne możliwości wykorzystania śladów biologicznych. Kryminalistyczne badania biologiczne na przykładzie przestępstw na tle seksualnym*. Lublin: Tygiel Scientific Publisher.
18. Woźniak, J. (2012). James Watson i Francis Crick – ojcowie DNA. *Świat Lekarza*, 18.

Translation Ewa Nogacka